כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת וישלח ■ י"ג כסלו ה'תשפ"ב ■ 17.11.2021 ■ גליון מס' 658 ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

ואני אתנהלה לאטי
בדרכו לארץ ישראל חושש יעקב אבינו משתי סכנות, האחת סכנה קיומית מיידית "פן יבוא עשו והכני...
המשך בעמ' 2

שו"ת חורף
הנה הפרי מגדים כתב שאפשר שנשים לא חייבות בסעודה זו, מאחר וסעודה זו לא שייכת לשבת...
המשך בעמ' 3

עלות השחר
אחרי כל ההכנות של יעקב, לקראת המפגש עם עשו. מעביר יעקב את נשיו וילדיו, במעבר יבוק. כשיעקב...
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת

תינוק אחד ועשרה סנדקאים
תפילת מעריב הסתיימה בשטיבל החסידי של 'ז'דונסקא וולא', העיירה הפולנית הקטנה, פלך לודז'. שני...
המשך בעמ' 5

שביבים
■ *מדפא הסוסים בעדבות סיביד*
■ *השליש השלישי החסר...*
המשך בעמ' 7

טהרת הלב קודם עבודת ה'
"ויאמר יעקב אל ביתו... הסירו את אלהי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלותיכם ונקומה ונעלה...
המשך בעמ' 9

***רבי יעקב בירב** מרבני צפת במאה ה-16 [1474-1541]*
צפת הייתה במאה ה-16 עיר מלאה סופרים וחכמים, דיינים וראשי ישיבות. הגדול שבין חכמי צפת...
המשך בעמ' 9

חודש כסלו - הרבה ניסים ושני אורות

/ הרב יוסף גערליצקי, רב מרכז ת"א

בחודש כסלו אנו חוגגים שני חגים, שנקבעו בגלל שני אירועים גדולים של נסים ונפלאות והתגלות ההשגחה האלוקית בעולם. כבכל חג - חגים אלה נועדו להחיות לדורות את האירועים שקדמו להם, וללמד כל דור ודור הדרכה וחיזוק בעבודת ה' בהתאם לתוכן האירועים ותוכן החגים.

שני החגים שמדובר בהם הם - חג החנוכה וחג הגאולה י"ט כסלו.

חג החנוכה נקבע לזכר ניצחון החשמונאים על מלכות יוון הרשעה שרצתה להשכיח מבני ישראל את תורת ה' ולהעבירם מחוקי רצונו. כשגברו החשמונאים על היוונים והקב"ה מסר את הרשעים הרבים והחזקים, ביד הצדיקים, המעטים והחלשים, נכנסו החשמונאים לבית המקדש, טיהרו אותו ומצאו פך שמן טהור חתום בחותמו של כהן גדול והדליקו נרות במנורת המקדש. לזכר פך השמן הטהור שהיה אמור להספיק ליום אחד ודלק שמונה ימים, נקבעו שמונת ימי חנוכה שבהם על כל אחד להדליק נר חנוכה משתשקע החמה על פתח ביתו מבחוץ.

חג הגאולה י"ט כסלו נקבע לזכר שחרור וגאולת אדמו"ר הזקן, רבי שניאור זלמן (בעל ה"תניא" ו"השולחן-ערוך" ומייסד חסידות חב"ד) ממאסרו. למעשה, היה זה נצחון תורת החסידות על הקמים עליה. לפי המסורת התעורר בשמים קטרוג עליו על גילוי תורת החסידות, כיוון שיש כאן גילוי אור אלוקי נעלה שאין הדור ראוי לו. הקטרוג למעלה גרם כאן למטה את המאסר והמשפט של אדמו"ר הזקן וכתוצאה מכך, כל קיום החסידות היה נתון בסכנה. השחרור מן המאסר שימש ביטוי לפסק-דין של בית-דין של מעלה בדבר הצורך בגילוי אור החסידות, כפי שלימד וגילה אדמו"ר הזקן באמצעות שיטת חב"ד - דהיינו שכל אחד ואחת יהיו מסוגלים להבין בשכלם את פנימיות התורה. ואכן מאז י"ט כסלו החלה הפצת מעיינות החסידות חוצה, בהתפשטות נרחבת ובאופן של הבנה והשגה, כהבטחה הידועה של המשיח לבעש"ט שהתגלות המשיח תהיה "לכשיפוצו מעיינותיך חוצה".

בהקשר לכך המשיל אדמו"ר הזקן את משלו המפורסם: בנו יחידו של מלך חלה במחלה מסוכנת וכל התרופות לא הועילו לו. התברר שישנה אפשרות אחת ויחידה של נסיון לריפוי אשר אולי עשוי להציל את חיי בן המלך. האפשרות היא שיהלום נדיר ויחיד במינו, בעל סגולות מרפא, המצוי בכתר המלך והוא נזר הכתר ותפארתו, גאוות הממלכה כולה, יוכל אולי להביא רפואה אם יכתתו אותו וישחקוהו עד דק. תמיסה של פתיתי היהלום עשויה אולי לשמש תרופה למחלת בן המלך. המלך ציווה, לפרק את הכתר ולרסק את היהלום המיוחד במינו על מנת ליצור ממנו את התמיסה. אלא שהתברר בינתיים כי בן המלך אינו מסוגל לשתות את התמיסה, ויש לשפוך אותה לתוך פיו, ולמרות שחלק גדול מן התמיסה ודאי יישפך החוצה, הכל מתוך תקוה קלושה שכמה טיפות יכנסו לתוך פיו ויביאו את התרופה המיוחלת.

אף כאן - הסביר אדמו"ר הזקן - מוטב שפנימיות התורה, פנינת הכתר האלוקי, תישפך בראש חוצות, ובלבד שטיפות ממנה יחדרו לפנימיות של עם ישראל, "בן המלך", השרוי במחלה רוחנית וזקוק לשם ריפויו לתרופה יקרה ונדירה זו. י"ט כסלו הוא, אפוא, חג גאולת החסידות, פנימיות התורה, חג גאולת עם ישראל.

כיון ששני החגים הם בחודש כסלו, בסמיכות זמן ביניהם, ודאי שההשגחה העליונה זימנה אותם יחד לפי שיש בשניהם צד שווה ונקודה משותפת.

התוכן הפנימי המשותף לשני החגים האלה הוא שדווקא בדור ירוד מבחינה רוחנית, כששורר חושך

רוחני בעולם, או אז מתגלה אור גדול, נעלה יותר מבעבר, וזה בא בכוחה של מסירות נפש.

בחנוכה התגלה אור עליון יותר, שהתבטא בכך שבעוד שלפני כן דלקה המנורה רק בבית המקדש פנימה, הרי מאז נוספה המצווה החביבה של הדלקת נרות בכל בית מישראל על פתח ביתו מבחוץ.

בי"ט כסלו התגלתה פנימיות התורה לרבים בצורה מובנת והוחל בלימודה בפומבי ובהפצת מעינותיה חוצה. מאז ניתנה האפשרות והזכות לכל אחד ואחת לגשת אל פנימיות התורה ולהבינה.

שני אורות אלה באו בזכות מסירות הנפש. לחג החנוכה קדמה מסירת נפשם של החשמונאים שיצאו להלחם למען טהרת הקודש כשהם מעטים וחלשים מול רבים וגיבורים. לחג הגאולה קדמה מסירות נפשו של אדמו"ר הזקן שלא נרתע מפני הרדיפות והסכנות והפיץ את פנימיות התורה בחכמה, בינה ודעת.

אנו מוצאים צד שווה גם בשלוש המלים המבטאות את תוכנו של חג הגאולה ותכליתו:

"יפוצו מעיינותיך חוצה". המושג "מעיינות" מבטא מקוריות התוכן, לאמור: אמנם צריכים הדברים להגיע חוצה באופן של הפצה והתפשטות, אך הם צריכים להיות קשורים ונאמנים למקורם, כאותו מעיין הנשמר בטהרתו ושלמותו, זך ונקי. פנימיות התורה המופצת בראש כל חוצות צריכה להיות קשורה למעיין שלה, שלימה זכה וטהורה.

אותן שלש נקודות: 1. מקוריות ("מעיינותיך") 2. הפצה והתפשטות. 3. על פני חוצות, - מתבטאות גם במצוות הדלקת נר חנוכה. פך השמן הנשמר במקוריותו וטהרתו (כמו המעיין), "חתום בחותמו של כהן גדול", צריך להוות מקור להדלקת אור "על פתח ביתו מבחוץ", כלומר - להאיר את החוץ ואת החושך הרוחני, וזאת באופן של מוסיף והולך" - הפצה והתפשטות.

הלקח והמסקנה למעשה: עלינו להפיץ את אור התורה הן את אור הנגלה והן את אור הפנימיות, גם במצב של "משתשקע החמה", כשחושך שורר בחוץ, וההפצה צריכה להיות "על פתח ביתו מבחוץ", ובאופן של "מוסיף והולך". תנאי אחד בדבר: אור זה צריך לצאת מ"פך שמן" זך וטהור, תוך קשר והתחברות אל המקור. אלה הם מעיינות החסידות, פנימיות התורה.

הרעיון מיוסד על מכתב של הרבי מליובאוויטש מ'זאת חנוכה' תשכ"ב

ואני אתנהלה לאשי

/ הרב יעקב הלוי פילבר

בדרכו לארץ ישראל חושש יעקב אבינו משתי סכנות, האחת סכנה קיומית מיידית "פן יבוא עשו והכני אם על בנים", והשניה סכנה קיומית לטווח רחוק בגיבוש האומה הישראלית, ועם כל אחת מהן הוא מתמודד באופן אחר. עם הסכנה הקיומית המיידית הוא משתמש בשיקולים מציאותיים תוך נקיטת גמישות: "התקין עצמו לשלשה דברים לדורון, לתפלה ולמלחמה. לדורון, להלן [פסוק כא] ותעבור המנחה על פניו. לתפלה [פסוק ט] אלקי אבי אברהם, למלחמה והיה המחנה הנשאר לפליטה" [רש"י - בראשית לב ט]. יתירה מזאת כדי להבטיח את הקיום המיידי של משפחתו הוא מוכן להשתמש אף בדברי חנופה כמו: "כה תאמרון לאדוני לעשו, כה אמר עבדך יעקב . . . ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך". ואח"כ כשקרב אל עשו כתוב: "וישתחו ארצה שבע פעמים עד גישתו אל אחיו". ולבסוף אף אמר לו: "על כן ראיתי פניך כראות פני אלקים", וכל זאת כדי להבטיח את הקיום המיידי, שלא יבוא עשו ויכהו אם על בנים. אבל כאשר יעקב צריך להבטיח את גיבושו של העם היהודי לקראת היעדים שלפניו, כאן אין יעקב מתפשר, וכאשר עשו מציע לו לכאורה לסיים את הסכסוך באומרו: "נסעה ונלכה ואלכה כנגדך", כלומר בוא נעשה "שלום עכשיו" ונקים "מזרח תיכון חדש", כאן יעקב אינו מתפתה, הוא יודע שהביטחון הפיזי אינו המטרה היחידה של עם ישראל אלא יש לו מטרות לטווח ארוך, ו"עם הנצח אינו פוחד מדרך ארוכה", ועל כן הוא מודיע לעשו שהוא יתנהל בקצב שלו לבדו עם עצמו: "ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני", ואין מקריבים את יעודי העתיד תמורת שקט מדומה לשעה. ההיסטוריה חוזרת על עצמה, ומעשה אבות סימן לבנים, גם בתקופתנו בשוב עמנו לארץ ישראל הוא נתון בשני מאבקים, מאבק על הקיום המיידי, ולא רק במובן הפיזי, אלא גם במובן היהודי, ומאבק על הדמות היהודית העתידית של עם ישראל. מורי ורבי הרב משה צבי נריה, [שבימים אלו (יט' כסלו) יום פטירתו] בפעילותו למען עם ישראל הלך בדרכו של יעקב אבינו, גם הוא פעל בשני המסלולים: המסלול האחד לתת תשובה מידית לבעיות ההווה של הנוער הדתי, שבימים שלפני הקמת המדינה נסחף בהמוניו אחר הזרם החילוני, ששטף בהווי החיים שלו וברעיונותיו את הצעירים הדתיים, שנתקפו ברגשי נחיתות מול סביבה חילונית מיליטנטית ובוטחת. באותה שעה תלמידים בישיבת "מרכז הרב", כמו מייסד בני עקיבא יחיאל אליאש ועמו הרב נריה לא הרימו ידיים, אלא הלכו לקראת הנוער לארגן אותו במסגרת דתית, ובמסלול הזה הם מצאו לנכון להתפשר ולהתגמש, להסכים אפילו לריקודים משותפים של בנים ובנות, ושאר פעילויות שהיו חיקוי לנעשה בתנועות הנוער החילוניות, וכשבאו על כך בביקורת היה אומר הרב נריה שהוא מעדיף שהצעיר הדתי ילך ל"נוער עובד" עם כיפה, מאשר יצטרף ל"נוער העובד" החילוני וייהפך לחילוני גמור, ועם זאת בה בשעה דאג הרב נריה להפיח בהווי של בני עקיבא רוח יהודית ואמונית, בתכנים ושירים שעיצבו צעיר ציוני עם גאווה דתית.

אבל הרב נריה בפעילותו הציבורית לא דאג רק לבעיות שעה מידיות של הצעיר הדתי, אלא בה בשעה פעל גם לעיצובו לטווח רחוק, וזאת בהקמת הישיבה בכפר הרא"ה, שהתרחבה לרשת גדולה של ישיבות בני עקיבא לבנים ואולפנות לבנות בכל מרחביה של ארץ ישראל. וכאן נהג הרב נריה כיעקב אבינו בשעתו, שלא היה מוכן להתפשר עם רוח השעה, אלא הקפיד להקים מסגרת חינוכית

אוטנטית, שתכשיר טיפוס של בן תורה המעורב בחייה הממלכתיים של מדינת ישראל. מאז עברו למעלה מחמישים שנה, ומאז התחוללה מהפיכה תורנית בחברה הישראלית, המקיפה מאות אלפי צעירים וצעירות, הורים וסבים, דורות ישרים יבורכו. המפעל החינוכי הזה לא הוקם ביום אחד, כיעקב אבינו גם הרב נריה התנהל לאיטו, בהרבה סבלנות ואורך רוח, לפעמים בודד גם בביתו הציבורי שלו, אבל המשיך בעקשנות ונחישות, ואת פירות מסירותו אנו רואים כיום לתפארת מדינת ישראל. ההנהגה הכפולה של יעקב אבינו צריכה ללוות אותנו גם כיום, מחד להיאבק על קיומה של "היהדות" בחיי יום יום, כאן מקומם של הפוליטיקאים הנוהגים בגמישות והתפשרות, בדברים שאינם הלכתיים ועקרוניים, לקיים "פעמים שביטולה של תורה זהו יסודה" [מנחות צט ב], אבל בה בשעה יש להיערך במקביל לפעולות לעיצוב העתידי של מדינת היהודים, כאן מקומם של הרבנים, ראשי הישיבות ואנשי רוח, ובמסלול הזה אין מקום לפשרות, וגם אם הדרך רצופה בקשיים יש לנהוג כיעקב אבינו בשעתו שאמר: "ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים עד אשר אבוא אל אדני שעירה".

שו"ת חורף
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

האם נשים חייבות בסעודת מלווה מלכה?

הנה הפרי מגדים כתב שאפשר שנשים לא חייבות בסעודה זו, מאחר וסעודה זו לא שייכת לשבת, וביאור דבריו הוא שבשאר סעודות השבת נשים חייבות - על אף שהן מצוות עשה שהזמן גרמא - שהרי לכל מילי דשבת איש ואישה שווים וזאת מכוח ההיקש בין זכור לשמור, שכל מי שישנו ב'שמור את יום השבת' ישנו גם ב'זכור את יום השבת', אך סעודה רביעית שאינה ממצוות השבת, חוזרים אנו לכלל הרגיל שכל המצוות התלויות בזמן - נשים פטורות.

אמנם המגן אברהם כתב בתוך דבריו בעניין בסעודה מלווה מלכה לעיין בסוף סימן רצ"א, והמחצית השקל העלה אפשרות שכוונת המגן אברהם לומר ששם מבואר שנשים חייבות בסעודה שלישית, וכתב שם המגן אברהם טעם הדבר שהוא משום שלכל מילי דשבת איש ואישה שווין, ואם כן כוונת המגן אברהם לומר שהוא הדין בסעודה זו נשים חייבות, עד כאן תוכן דברי המחצית השקל.

ולכאורה הוא תמוה, שסעודה רביעית היא אינה ממצוות השבת, שהרי זמנה במוצאי שבת? ואין לתרץ ולומר שאף על פי שזמנה במוצאי שבת, מכל מקום היא עדיין מ'מצות השבת' שהרי טעם סעודה זו כתב השולחן ערוך שהוא כדי ללוות את השבת ולכן גם זה כלול ב'כל מילי דשבת', אך זה אינו שהרי גם מצוות הבדלה קשורה ושייכת לשבת, ועם כל זה יש ראשונים הסוברים שנשים פטורות ממצוות זו, ואף החולקים לא חלקו אלא משום שגם מצוות הבדלה נלמדת מהפסוק 'זכור את יום השבת' זכרהו בכניסתו וזכרהו ביציאתו, והרי זה כלול להדיא בהיקש של 'זכור ושמור' ומבואר אם כן שגם מצוות הקשורות לשבת אם זמנם במוצאי שבת, אין זה כלול בכלל ש'לכל מילי דשבת איש ואישה שווין', ואם כן מה מקום יש להשוות סעודה רביעית לסעודה שלישית?

והנה עלה ברעיוני בס"ד לבאר זאת וזה החלי בעז"ה.

הנה לכאורה ניתן להביא ראיה מפורשת מדברי השולחן ערוך, שכתב שהבעל חייב לזון את אשתו מזון ב' סעודות ביום ובשבת מזון ג' סעודות, ואם נשים היו חייבות גם בסעודת מלווה מלכה, מדוע שהבעל לא יהיה חייב לפרנסה גם בסעודה זאת, וכמו סעודה שלישית שחייב לפרנסה, ועל כרחך לומר שאין נשים חייבות בסעודת מלווה מלכה.

אך המעיין בבית שמואל שם יראה שאדרבה ממקום שאנו באים משם מוכח שנשים חייבות בסעודה שלישית, שהנה הבית שמואל סיכם שם שסך כל הסעודות לשבוע הוא ט"ו סעודות, ופירט את החשבון, שבכל יום מא' עד ה' שתי סעודות, וביום ששי סעודה אחת (כי הסעודה השנייה זו כבר הסעודה הראשונה של שבת) ובשבת ג' סעודות, ובמוצאי שבת סעודה אחת, נמצא סך הכול - ט"ו סעודות. ואם כן מוכח להיפך שנשים חייבות בסעודה זו, שאם לא הייתה חייבת מדוע שהבעל יהיה חייב לספק לה סעודה זו שאינה חייבת בה והיא מעבר למזון ב' סעודות ביום?

אך יש מקום לדחות זאת שהנה גם אם נאמר שנשים פטורות מסעודה זו, מכל מקום כתב הפרי מגדים שבוודאי ראוי להן לקיים סעודה זו, שהרי לפי הטעם שכתבו הקדמונים שאבר אחד יש באדם שנשאר קיים בקבר עד עת התחייה וזה האבר אינו נהנה כי אם מסעודת מוצאי שבת, ואם כן בוודאי שגם נשים זקוקות לכך, ומעתה יש לומר שמאחר וגם האישה ראוי לה לקיים סעודה זאת, ממילא הבעל חייב לספק לה מזון סעודת זו גם אם אינה ממש חייבת בה על פי ההלכה.

אך בכאן נפתח לנו פתח להבין את דברי המחצית השקל, ובהקדם עוד הקדמה אחת, שהנה הבן איש חי כתב שכל מי שאינו מקיים סעודה רביעית נחשב לו כאילו לא קיים סעודה שלישית לכבוד שבת, ולכאורה תמוה מה השייכות בין אי קיום סעודה רביעית לאי קיום סעודה שלישית?

והבן איש חי ביאר דבריו וכתב:

'וכל מי שאינו מקיים סעודה רביעית, נחשב לו כאלו לא קיים סעודה שלישית לכבוד שבת, דאז נחשב לו שאכלה בשביל סעודת הלילה,

דכל אדם דרכו כל לילה לאכול ואין זה לכבוד שבת'.
ולפי הבית שמואל הדברים מוטעמים יותר, שהרי אם לא יאכל סעודה רביעית נמצא שאכל במשך השבוע י"ד סעודות שתיים לכל יום, ואם כן היאך ניכר שכיבד את השבת בסעודה נוספת? רק בזכות קיום סעודה רביעית התברר למפרע שסעודה שלישית הייתה 'מיותרת' מבחינת מזון האדם, ולא באה אלא לכבוד השבת.
ומעתה יש לומר שאף שסעודת מלווה מלכה זמנה במוצאי שבת, והרי ככל מצוות שהזמן גורם שנשים פטורות, מכל מקום מאחר ונשים חייבות בסעודה שלישית, ולולי קיום סעודה רביעית אין ניכר 'כבוד שבת' בסעודה שלישית כנ"ל, אם כן משום חיוב סעודה שלישית נשים חייבות גם בסעודה רביעית.
וזה כוונת המגן אברהם לציין לסוף סימן רצ"א שנשים חייבות בסעודה שלישית, וממילא חייבות גם בסעודה רביעית.
אמור מעתה: אף נשים חייבות בסעודה רביעית[א], אך לא מדין סעודה רביעית, אלא מדין סעודה שלישית ודו"ק.
מ"מ בוודאי יש עניין לקיימה. גברי בעי חיי וכו'....

א - לפי מה שרצה לומר המחצית השקל בהבנת המגן אברהם

עלות השחר

/ הרב איתמר הרשקו

אחרי כל ההכנות של יעקב, לקראת המפגש עם עשו. מעביר יעקב את נשיו וילדיו, במעבר יבוק. כשיעקב נשאר לבדו, על מנת להביא פכים קטנים שנשכחו מאחור[1]. בדיוק באותה העת, בא המלאך של עשיו. כדי למלא את ייעודו, מיום בריאתו - להיאבק עם יעקב[2]. ולומר על כך שירה חדשה.
למרות הפצרותיו של המלאך, ובכיו. לא משחרר אותו יעקב, עד שמוציא ממנו הבטחה לברכה[3]. ומעתה שמו של יעקב, מקבל חיזוק בשם - ישראל. ואילו שרו של עשיו, עולה לומר שירה פעם אחת בחייו.
המאבק בין המלאך ליעקב, היה אמור להמשך לכל אורך הלילה. אך כיוון שזרחה לו השמש - ליעקב[4]. לא הספיק המלאך לגבור על יעקב, ורק הכה אותו בירכו.
מעין מאבק זה, דרשו חז"ל על מאבק היצר והאדם. שבכל יום קם על האדם, ומנסה להכשילו. ולולי שהקב"ה עוזר לו, לא יכול לו[5]. וכשם שהקב"ה האיר ליעקב, כך כשמושכים את היצר לבית המדרש - גוברים עליו[6].
המאבק של יעקב עם המלאך הגיע, אחרי שליחת המלאכים לקראת עשיו[7]. שאמנם באו ללוות אותו עם כניסתו לארץ[8]. אך יעקב בחר לשלח אותם, לקראת עשיו. בגלל הדבר הזה, יעקב נשאר לבדו ובלי שמירה. וכאשר הוא גם מעביר את כל מחנהו, נשאר יעקב לבדו ממש.
העניין הזה נעשה, כדי להוריד את שנאת עשיו. כשיראה שהברכות לא הואילו ליעקב, שהרי הוא נותר לבדו[9]. ולכן בא שרו של עשיו, להיאבק עם יעקב. בחשבו - שיכול הוא לו. אך הקב"ה קיצר את זמן המאבק, והעלה את השחר טרם הזמן. ובכך לא עלה ביד המלאך, לגבור על יעקב.
הסיבה שהביאה את יעקב, להיוותר לבדו. הייתה הפכים הקטנים, שנשכחו מאחור. שעל אף שווים הדל, חשובים הם בעיני יעקב. כפך שמן הטהור, שמצאו החשמונאים בימי החנוכה. שנשאר בו חותמו של כהן גדול, המעיד על יקרתו[10].
באותם פכים קטנים, השתמש יעקב להשקות את ילדיו. וכדי לשמור על טהרתם, לקראת המפגש עם עשיו. יעקב חוזר עליהם, להביאם עמו ארצה. ובדיוק לזמן הזה, חיכה שרו של עשיו. שכן לו יגבר חלילה על יעקב, וימנע ממנו את הבאת הפכים. או אז לא תהיה תקווה לישראל. וכשלא עלה בידו לגבור, הכה המלאך את יעקב בירכו. שהוא מקום הברית, של ישראל עם הקב"ה[11].
באותה השעה עלה השחר, וריפאה השמש את צליעתו של יעקב. כשעזר הקב"ה ליעקב, להשלים את בקשתו. שמירה על נשיו וילדיו, מהשפעתו של עשיו.
יוסף שהיה בן חכם[12], הבין זאת גם כן. ולכן נעמד בין עשיו ובין אמו רחל, כדי שלא ייתן בה את עיניו[13]. ויפה כח הבן מכח האב. בכך שיוסף לא נזקק לעזרה, כשביקש לעמוד מול עשיו. אך יחד עם זאת, דמות דיוקנו של אביו, ליוותה אותו תמיד. גם בירידתו למצרים, ושהייתו בבית פוטיפר[14].
כל זאת הבין יוסף, מהשחר שעלה לו ליעקב. כהארה הבאה לאדם, מאת הקב"ה. והדבר הזה היה כהשלמה, לניצחון יעקב על שרו של עשיו. כשבנו ממשיך את דרכו אחריו, ומיישם בפועל את כוונתו.
זה מה שאמר המלאך ליעקב - לא יעקב יאמר עוד שמך, כי אם ישראל. על אף שטרם קיבל יעקב את השם הזה, אלא רק עם כניסתו לארץ[15]. שכבר עכשיו הוא יראה, כיצד יוסף משנה את המהות. מעקבה וערמה - לישרות.
ומעשה אבות, סימן לבנים. כשגם לנו עלה השחר, טרם עלה ביד הזדים לגבור עלינו. וכבר בט"ז בכסלו תש"ח קיבלנו את ההבטחה משרי האומות, לקבל את שם 'ישראל' על המדינה. אך רק בבואנו לבית ה', זוכים אנו לממש את שם ישראל. כשמדינת ישראל הופכת להיות, יסוד כיסא ה' בעולם[16].

1 - **ויותר יעקב** שכח פכים קטנים וחזר עליהם (חולין צא, א) - רש"י בראשית לב, כה
2 - **כי עלה השחר** וצריך אני לומר שירה ביום (ב"ר חולין צא) - שם, כז
3 - וסופך שהקב"ה נגלה עליך בבית אל ומחליף שמך ושם הוא מברכך ואני שם אהיה ואודה לך עליהן וזהו שכתוב (הושע יב) וישר אל מלאך ויוכל בכה ויתחנן לו בכה המלאך ויתחנן לו ומה נתחנן לו בית אל ימצאנו ושם ידבר עמנו המתן לי עד שידבר עמנו שם ולא רצה יעקב ועל כרחו הודה לו עליהן וזהו ויברך אותו שם שהיה מתחנן להמתין לו ולא רצה - שם, כט
4 - ומדרש אגדה ויזרח לו לצרכו לרפאות את צלעתו כמה דתימא (מלאכי ג) שמש צדקה ומרפא בכנפיה ואותן שעות שמיהרה לשקוע בשבילו כשיצא מבאר שבע מיהרה לזרוח בשבילו - שם, לב
5 - ואמר ר"ש בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר (תהלים לז, לב) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שנאמר אלהים לא יעזבנו בידו - קידושין ל:

6 - תנא דבי ר' ישמעאל בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ שנאמר (ירמיהו כג, כט) הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע אם אבן הוא נימוח שנאמר (ישעיהו נה, א) הוי כל צמא לכו למים ואומר (איוב יד, יט) אבנים שחקו מים - שם

7 - **וישלח יעקב מלאכים** מלאכים ממש (ב"ר) - רש"י בראשית לב, ד

8 - **ויפגעו בו מלאכי אלהים** מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללותו לארץ - שם, ב

9 - גרתי לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך שברכני "הוה גביר לאחיך" שהרי לא נתקיימה בי - שם, ה

10 - שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים - שבת כא:

11 - תחת ירכי" - (שבועות לח) לפי שהנשבע צריך שיטול בידו חפץ של מצוה כגון ספר תורה או תפילין והמילה היתה מצוה ראשונה לו ובאה לו ע"י צער והיתה חביבה עליו ונטלה - רש"י בראשית כד, ב

12 - **בן זקנים** שנולד לו לעת זקנתו ואונקלוס תרגם בר חכים הוא ליה כל מה שלמד משם ועבר מסר לו ד"א שהיה זיו איקונין שלו דומה לו - שם לז, ג

13 - **נגש יוסף ורחל** בכלן האמהות נגשות לפני הבנים אבל ברחל יוסף נגש לפניה אמר אמי יפת תואר שמא יתלה בה עיניו אותו רשע אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה מכאן זכה יוסף לברכת עלי עין - שם לג, ז

14 - אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אביו וכו' כדאיתא במס' סוטה (דף לו:) - שם לט, יא

15 - **לא יעקב** לא יאמר עוד שהברכות באו לך בעקבה ורמיה כי אם בשררה וגלוי פנים וסופך שהקב"ה נגלה עליך בבית אל ומחליף שמך ושם הוא מברכך ואני שם אהיה ואודה לך עליהן - שם לב, כט

16 - מדינה זו היא באמת היותר עליונה בסולם האושר, ומדינה זו היא מדינתנו, מדינת ישראל, **יסוד כסא ד' בעולם**, שכל חפצה הוא שיהיה ד' אחד ושמו אחד, שזהו באמת האושר היותר עליון. אמת, שאושר נשגב זה צריך הוא לביאור ארוך כדי להעלות אורו בימי חושך, אבל לא מפני זה יחדל מלהיות האושר היותר גדול - הראי"ה קוק, ספר אורות ישראל פרק ו

סיפור לשבת

תינוק אחד ועשרה סנדקאים

תפילת מעריב הסתיימה בשטיבל החסידי של 'ז'דונסקא וולא', העיירה הפולנית הקטנה, פלך לודז'. שני אברכים צעירים יצאו מבית הכנסת, משיקים את סוליות מגפיהם בשכבת הבוץ החלקלקה שציפתה את הרחוב, סימן ההיכר של החורף המזרח אירופאי. "מגיע לי מזל טוב!", אמר אחד מהם לחברו בחיוך קל, "נולד לי בן, ביום ראשון הבא אכניסו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה!". "מזל טוב!", הזדעק בלבביות החבר, "שיהיה לך הרבה נחת ממנו, ומכל יוצאי חלציך!". "אבל אני עוד לא יודע איך אקנה את צרכי סעודת הברית", הוסיף אבי הבן בנשימה אחת, שהסבירה את הארשת העגמומית שעל פניו. "מה אתה לא יודע?", נעץ בו החבר את עיניו בתדהמה, כאילו אגרטל זכוכית התנפץ זה עתה באוזניו.

משה יחיאל גלברט נולד עם כפית זהב בפיו, כלשון העולם.

אביו, הסוחר החסידי ר' מרדכי מענדל גלברט היה אחד מעשירי העיר לודז', בעליו של אחד מבתי החרושת הענקיים בעיר. הילד מוישה'לה גדל כבן עשירים, בשפע של מותרות, משמלאו לו שמונה עשרה נישא והפך לאברך משי, השוקד על התורה והעבודה, כשאביו, הנגיד, מחזיק אותו על שולחנו ומעניק לו את כל צרכיו, ובלבד שישב וילמד מבוקר עד ערב.

הקריסה הגדולה קרתה בשקט. ביום סגריר אחד, ללא רעש רב, פשט ר' מרדכי מנדל את הרגל, איבד את כל נכסיו במחי השקעה כושלת. בתחילה עוד איכשהו נשמר הסוד. חבריו הקרובים של ר' מרדכי מנדל ידעו שהאיש רעב ללחם, אך בציבור הרחב עוד התייחסו אליו כאל גביר אדיר. כמובן שבעיירה 'ז'דונסקא וולא' בה מתגורר בנו, האברך ר' משה יחיאל, טרם שמעו מילה על המהפך. אבל בחשבון הבנק של ר' משה יחיאל, הורגש היטב השינוי לרעה. תמו שנות השובע.

קשה לשער מי התייסר יותר, ר' מרדכי מנדל ה'יורד' בעצמו, או דווקא בנו, ר' משה יחיאל, שמעולם לא התנסה ולו בעבודת הכפיים העדינה ביותר, וכעת מצא עצמו נזרק אל ים החיים הסוער, מסיפונה הגבוה של ספינת יוקרה. השלב הראשון, הקשה מכל, היה לצאת מהדירה השכורה בה התגורר על חשבון אביו, ולחפש לעצמו מרתף כלשהו, לעבור לגור בו עם משפחתו. לאחר אינספור חיפושים, שהיו מסכת ייסורים ובושה כשלעצמה ("ממתי בנו של נגיד מתעניין בחורבות ומרתפים זנוחים?"), מצא ר' משה יחיאל דירה חשוכה בפאתי העיר לודז'. באישון ליל גררה המשפחה הצעירה את מיטלטליה לדירה החדשה, אלא שגם עבור ה'נכס' החדש, מתברר, לא היה בידו מספיק כסף... בעל המרתף דרש מקדמה של כמה מאות זלוט'ס עבור הדירה, בלית ברירה הסכים לחכות עוד כמה ימים עם התשלום. ומשמים, באותם ימים בדיוק, הצטרף למשפחת גלברט הצעירה תינוק זעיר שנולד למזל טוב. כעת נוספו להם הוצאות חדשות בדמות סעודת ברית והוצאות נלוות... "אתה מבין?", סיים ר' משה יחיאל, לאחר שהנחית באוזני ידידו את התגלית המרעישה על מצבו הקשה, "אני עוד לא יודע מהיכן אמצא קורת גג, אז להכין סעודת ברית למוזמנים?". החבר, ר' חיים אלתר ברגר שמו, אברך חסידי צעיר, מלא תושייה ומרץ, החליט שהוא מתגייס לעניין בכל הכוח. לפני הכל ביקש מידידו להמתין רגע ברחוב, הוא רץ בחזרה לבית הכנסת בו התפללו לפני כמה רגעים, ניגש אל ר' גרונם הגבאי, המנהל את קופת גמילות חסדים המיועדת למקרים כאלו בדיוק, סיפר לו על האברך שנולד לו בן ואין בידו אפילו שווה פרוטה. הגבאי שלף מהקופה את הסכום המקסימלי לפי התקנון, עשרה זלוט'ס. ר' חיים אלתר אץ החוצה ותחב את עשרת המטבעות בידו של ידידו, שהקלה

המשך בעמוד הבא...

פורתא עלתה על פניו. שניהם ידעו שהסכום הזה לא 'מגרד' אפילו את הסכום הדרוש לו.

ר' חיים אלתר, אומר ועושה. עוד באותו ערב שם פעמיו לאחד הבניינים המפוארים בעיר, לביתו של הנגיד המפורסם ר' נתן דוד וישליצקי.

לחיצה על ידית מוזהבת הובילה את ר' חיים אלתר במסדרונות מפוארים עד למשרדו של ר' נתן דוד. יהודי חסידי בכל הופעתו והווייתו.

"אתם מכירים את ר' מרדכי מענדל?"

"בוודאי!" השיב ר' נתן דוד.

"בנו, ר' יחיאל משה, עומד להכניס את בנו בברית, והוא חפץ לכבד אתכם ב'סנדקאות'"...

"וכמה הוא רוצה בעד הסנדקאות?", קלטו חושיו המסחריים של ר' נתן דוד את הרמז.

"מצבו הכלכלי דחוק במיוחד, אתם בוודאי מבינים שמגיעה לו נתינה הגונה בעבור כיבוד זה"."אני אתן חמישים זלוטס", הכריז ר' נתן דוד, "ובעזרת ה' בבוא העת אוסיף על כך כהנה וכהנה". "בסדר גמור", דץ לו ר' חיים אלתר, "ביום ראשון הקרוב אתם מוזמנים בשעה עשר בבוקר לברית שתתקיים"...

כשיצא ר' חיים אלתר מביתו של ר' נתן דוד, החלו רגשותיו סוערים, רק עתה קלט איזה מטבע 'עוברת לסוחר' הייתה בידו. אם ר' נתן דוד הסכים לשלם כל כך מהר חמישים זלוט'ס עבור סנדקאות, הרי שהוא עלה על 'מתכון מנצח' לגייס סכומים נכבדים עבור ידידו השרוי במצב קשה.

אך מאידך, בסנדקאות, כידוע, אפשר לכבד רק בן אדם אחד. הוא המשיך לצעוד מהורהר ברחובות העיר החשוכים, כשלפתע עלה במוחו רעיון נועז.

הוא טיפס במדרגות ביתו של ר' חיים ברוך, בעל בית החרושת לגרביים, עוד נגיד לודז'אי מפורסם, נקש בדלת והחל לספר באוזניו את כל הסיפור, על ר' משה יחיאל שהגיע למצב כספי נורא, ועל ה'סנדקאות' שברצונו לכבד אותו, דווקא אותו, את ר' חיים ברוך.

"כידוע", זרק ר' חיים אלתר ברמיזה, "סנדקאות היא סגולה לעשירות"...

כעבור דקות ספורות יצא ר' חיים אלתר מהבית המפואר, כשבאמתחתו סכום נאה מהנגיד שקנה את הסנדקאות בפעם השנייה.

בימים הבאים עלה וירד ר' חיים אלתר בבתיהם של עשירי לודז', מכר את הסנדקאות הנכספת שוב ושוב לשורה של כעשרה נגידים, בעלי הון ואמצעים, תמורת סכומים מכובדים, עד שסוף סוף היה בידיו סכום כסף נכבד, בן כמה מאות זלוט'ס, שיספיק לידידו לתשלום ה'מקדמה' עבור הדירה, ולרכישת צרכי סעודה בסיסיים לכבוד הברית.

אלא שדווקא אז, לאחר שהצליח לכנס סכום נכבד שיש בו כדי להעמיד את ידידו על רגליו, החל ליבו נוקפו ומרעידו: "מה עשית? נכון, הייתה לך כוונה טובה, לשם שמים, אבל איך תיחלץ מהבור שכרית בעצמך? כל הגבירים יבואו לסעודת הברית ויאשימו אותך בהונאה, בהולכת שולל, אנא תישא את פניך?"...

נבוך עלה ר' חיים אלתר לביתו של המרא דאתרא ד'זדונסקא וולא, הגאון רבי אליעזר ליבשיץ זצ"ל, שנודע כחכימא דיהודאי. בביתו נכח גם חתנו, הגאון רבי משה בעער הי"ד, ת"ח וגאון עצום. "כבוד הרב!", פתח חיים אלתר ושלף מכיסו צרור של מזומנים. במשך כמה דקות סיפר על ה'הרפתקה' אליה נגרר רק מתוך רצון לסייע לחברו.

ארשת חריפה ומחויכת נפרשה על פני הרב. הוא היה המום מחד מהרעיון הנועז, אך בה בעת העריך והתפעל ממסירותו של אברך למען ידידו, רק בשלה מוכן היה להסתכן בצעד כזה.

"תנוח דעתך!", שיבח אותו הרב על התעוזה והיוזמה, "טוב עשית, יפה פעלת, יכול אתה למסור לי את הכסף שאספת, ובעז"ה אני אדאג לחלץ אותך מהמיצר אליו נקלעת"...

בבוקרו של אותו יום ראשון, הלכו עשרת עשירי העיר לודז' להיטהר במקווה, להתכונן לקראת המצוה. כשאף אחד מהם, כמובן, אינו מעלה על דעתו שידידו אף הוא מתכונן לאותו מאורע בדיוק, לאותה סנדקאות ממש...

בשעה היעודה, התמלא האולם הקטן בו נערכה הברית, בדמויותיהם ממוסגרות צעיפי המשי ומעילי הפרווה של עשירי העיר לודז'. כל אחד מהם הגיע במיטבו, מוכן ומזומן למצוה הסגולית שרכש בדמים מרובים. מרגע לרגע נעשתה האווירה מביכה. המבטים חצו את החדר לאורכו ולרוחבו.

"רגע, מה גם אתה עושה פה?", שאל איש את רעהו, ללא אומר ודברים.

"איך התקבצו כל עשירי העיר, בברית של אברך עני ורש?", ריחפה מאליה השאלה בחלל.

בירכתי האולם הצטנף לו האברך ר' חיים אלתר, מוכן ומזומן לכל התפתחות לא נעימה. מי שהציל אותו, ברגע האפס, היה לא אחר מרבה של העיר, הגאון רבי אליעזר, שנכנס פתאום אל החדר והניח על השולחן ערימה עבה של שטרות. חיים אלתר הכיר היטב את השטרות שנאספו על ידו בעמל.

"מורי ורבותי!", פתח הרב בקול נרגש, "יש לנו כאן 'ברית מילה' מיוחדת במינה, סיפור שלא קורה בכל יום. כל אחד מכם, נגידים יקרים, שילם סכום נכבד עבור ה'סנדקאות', לפי שורת הדין היא שייכת לכולכם".

מבטים המומים צצו על פני הנגידים, הם החלו להבין מה אירע כאן...

"אך בוודאי אתם מבינים, רבותיי, שאי אפשר לכבד את כולם לקיים את המצוה בפועל ממש, ולפיכך הרשו לי להציע לכם שאני אשמש בשליחותכם כ'סנדק', מה שלא יגרע בכהו זה מהזכות העצומה והסגולית שנפלה לידכם, לזכות ב'סנדקאות' באופן נדיר שכזה.

"מי שרוצה לחזור בו מהעסקה – יכול לגשת ולקחת את כספו בחזרה", הבהיר הרב, "אבל מי שמוכן להשתתף במצוה, הריני מבטיח לו בפה מלא, שהוא לא יפסיד מאומה ואדרבה שכרו יגדל מאוד!".

המשך בעמוד הבא...

רטט של התרגשות עבר בין הנוכחים.

הרגש הכספי, החוש העסקי, התחלף בן רגע בתחושה אחרת, מרוממת, של מצוה לשם שמים, נטולת כבוד ונגיעות אישיות, כזו הנובעת מעומק הנקודה היהודית. אף אחד מהנגידים לא ביקש חזרה את כספו, כולם הסכימו פה אחד להצעתו של הרב, שהתעטף בטלית והתיישב בשליחותם על כיסאו של אליהו הנביא, ועד מהרה הרעידו ברכותיו הרותחות של האב הטרי את החדר.

"אשר קדשנו במצוותיו... להכניסו בבריתו של אברהם אבינו"...

בין כך ובין כך פנה הנגיד ר' נתן דוד, 'המתחיל במצוה', אל האברך ר' חיים אלתר, תחב בידו עוד כמה עשרות זלוט'ס, וביקשו לרוץ לקנות עוד כמה מטעמים, בקבוקי בירה, הערינג ומיני מרקחים, כדי שיספיקו בשפע לכל המשתתפים.

מי שלא השתתף באותה סעודת ברית, לא ראה סעודת ברית שמחה מימיו. נגידי העיר לודז' הסבו סביב שולחן אחד, כשפניהם מאירות משמחה, על המצוה המיוחדת שהתגלגלה לידיהם. בתום הסעודה מסר רב העיר את הסכום הנכבד לאבי הבן, ר' משה יחיאל, שלא ידע את נפשו מרוב שמחה, דמעות של אושר זלגו מעיניו.

והלא כך אמרו חז"ל: "תינוק בא לעולם – בא וכיכרו בידו".

(מתוך הספר החדש ומעורר ההשראה 'ריקוד האש בבוכנוואלד' – זיכרונותיו של הרה"ח איש החסד, אוד מוצל מאש, רבי חיים אלתר ברגר זצ"ל.)

שביבים / שאול שיף

מרפא הסוסים בערבות סיביר

את הסיפור הבא סיפר הג"ר יצחק זילבר זצ"ל בכנס לעולים חדשים מבריה"מ של רוסיה:

כשהגיע הג"ר אברהם אליהו מייזעס זצ"ל למחנה העבודה בסיביר, החליט בנפשו שלא יחלל שבת ויהי מה, וכל הזמן היו שפתותיו רוחשות תפילה לה' שיצילהו מחילול שבת. והנה בשבוע הראשון שלו במחנה העבודה, בבוקר קפוא אחד, כשיצאו האסירים לעבודה, אחד מסוסי המשא שהיה גורר עגלות ומשאות, נתקל בבור ונשברה רגלו, והוא כרע והתבוסס בשלג. הגוי הרוסי מצוות המחנה שליווה אותו, שלף את אקדחו וכיון אל הסוס לירות בו.

- "מדוע אתה יורה בו?" שאלו רבי אברהם אליהו - "כי אין מי שירפא אותו", ענה הגוי, "והוא ימות מוות איטי ביסורים. עדיף להורגו מיד עכשיו".

רא"א התבונן בשבר שברגלו של הסוס, וראה ששבר זה אינו טריפה לפי ההלכה (ראה סי' נה סעיף ה' וסעיף יב), ואמר לגוי: "אני מבין ברפואה וטרינרית, ואני יודע איך לרפא את השבר הזה". הגוי הוריד את הנשק ואמר: "טוב, נסה בבקשה את כוחך". הרא"א לא יצא באותו יום לעבודה, אלא חבש את השבר ונשאר לשבת עם הסוס הפצוע, האכילו והשקהו והשגיח עליו כמה ימים עד שהשבר נרפא, ואז עזר לסוס לחזור לאיתנו עד שהבריא לגמרי. הקול יצא בכל מחנות הסביבה שיש רופא וטרינר מומחה במחנה, ומפקד המחנה נתן לרא"א צריף קטן לשבת בו ולקבל 'קהל'. שוב לא יצא לעבודה הקשה בקור הכבד, לא ביום חול ולא בשבת, אלא ישב בצריף וקיבל סוסים חולים ופצועים מכל הסביבה. כל פציעה וכל מחלה, היה מטפל בהם לפי דברי חז"ל במסכת חולין והפוסקים בהלכות טריפות, וראה זה פלא! כל בהמה שפסק עליה שתחיה - נרפאה וחיתה. וכל בהמה שהיתה טריפה ע"פ ההלכה, לא היה מטפל בה, ואכן היא לא היתה שורדת בתנאי מזג האוויר והיתה מתה. בשבתות לא היה מטפל בבעלי החיים, אלא היה משאיר אותם אצלו, ואם שרדו עד מוצאי שבת, היה מטפל בהם עד שהבריאו. וכך ניצל במשך כל השנים הללו מלחלל שבתות בעבודת הכפיה הסיבירית, בזכות ידיעותיו ושליטתו בהלכות טריפות.

(על פי הרב פנחס זרביב מכון למעשה, מגליון כשרות הבשר 6)

השליש השלישי החסר...

השותק כשמחרפים אותו, ואינו מגיב לדברי המבייש, ובפרט אם גם בפנימיותו נפשו מחרישה ורגועה כאילו היה חרש ולא שמע חרפתו, מובטח לו שה' ילחם עבורו ויושיע אותו.

הנה סיפור מפי בעל המעשה: עת ספוד, ועת רקוד. את ההספדים סיימו מזמן, כאשר גיסי עלה למרום בצעירותו רח"ל. עכשיו הגיע הזמן לרקוד בחתונת הבת. כלה יתומה שבחסדי שמים מצאה את זיווגה, והיא עתידה להיכנס לחופה, ולרש אין כל. התאספנו כל הגיסים כדי לדון בדרכים לגיוס כספים, והוחלט שכל אחד יתחייב על סכום מסוים שאותו הוא יביא. כשרואים את המודעות של קופות הצדקה, שמבקשות תרומות ליתומים שנישאים במשך החודש, אולי לא יודעים עד כמה מדובר בעזרה קריטית, שמורידה רק במעט מהעול של בני המשפחה שנרתמו לעזרה.

התחייבתי על חמישה עשר אלף דולר!. לא גביר הנני, ולא בן גביר, אני עמל לפרנסתי המצויה לי כדי צרכי ולא יותר. התכנית שלי היתה לזכות את עם ישראל במצוות הכנסת כלה. התקופה שבין האירוסין לחתונה ארכה כשלושת רבעי שנה, ובזמן הזה שיערתי שאוכל

לגייס את הסכום. בחרתי לי שני מוקדים לאיסוף התרומות. בתי כנסת ואולמי שמחות. לכתת רגלי בין בתים ולדפוק בדלתות לא הייתי מסוגל, אבל גם בתי כנסת ושמחות הם די והותר למי שלא רגיל בכך.

כל יום הקדשתי זמן מה אחרי התפילה לאיסוף צדקה. ועם ישראל קדושים הם, נתבעים ונותנים. הם שומעים שמדובר בהכנסת כלה יתומה לחופה, ונותנים בעין יפה, כל אחד כמה שהוא יכול, ופרוטה לפרוטה מצטרפת. במשך כמה חודשים אספתי סכום נכבד, אבל העול, המתח והקושי עלו למעלה ראש. הרגשתי שכבר אין לי כוח. עוד פעם ועוד פעם לעשות את הסיבובים בין המתפללים, כל פעם בבית כנסת אחר, שוב ושוב להיכנס לאולמות, ובתוך המולת השמחה לחלץ מטבעות מכיסיהם של האורחים.

יום אחד, אחרי התפילה, ישבתי מעט לנוח בבית המדרש ויז'ניץ שברחוב נחמיה בירושלים, וחיפשתי כמה טיפות רוחניות של מים קרים לנפשי העייפה. התקשרתי לקו השגחה פרטית, והקשבתי לשיעור 701 בספר שער הבטחון. במהלך השיעור סיפר המגיד שיעור על הרה"ק רבי מנחם מנדל מפרמישלאן זי"ע. שפעם אחת אסף הרבי את החסידים, וביקש שישתתפו עמו בסעודת הודיה. בשעת הסעודה קרא פסוק בפסוק את פרק ק"ז שבתהילים, הפרק של ארבעה החייבים להודות. בכל פעם בהגיעו לפסוק "יודו לה' חסדו" אמר זאת בהתרגשות מיוחדת, ועדיין לא ידעו החסידים על מה ולמה?

לאחר מכן פתח הרבי בדרשתו, ובין הדברים אמר: "כתוב בספר הק' 'רבינו בחיי' על התורה בפרשת כי תצא (דברים כב, ח) עה"פ 'ועשית מעקה לגגך', שכל המאורעות שעתידים לבוא על האדם במשך החיים כבר הוכרזו בששת ימי בראשית. כל המקרים כבר תוכננו, ולפני שהנשמה ירדה לעולם היא הסכימה לכל מה שיקרה איתה. ואם תשאלו בשביל מה להתאמץ כאן בעולם? מה מקום יש לתפילות ולצדקות לביטול הגזרה? אז תדעו - כך אמר הרבי - שיש לי קבלה מאבותי הקדושים, שאם נגזר על אדם קושי או חולי מסוכן ח"ו, לפעמים יש לאדם איזו זכות, ומחליפים לו את כל הקשיים לביזיונות ולבושות, והוא ניצל מהגזירה!". "עתה", המשיך הרבי, "במקום שאצטרך לעבור איזה חולי, חלילה וחס, ולהתרפא, ורק אז לעשות סעודת הודיה, זיכוני מן השמים בביזיונות גדולים ועצומים, עד עמקי הנפש, ובטוח אני שניצלתי בזה מחולי ומכאב של כמה שנים. על מתנה מופלאה כזאת, ראוי לעשות סעודת הודיה!".

המעשה הזה האיר לי את כל ההתעסקות עם הצדקה באור יקרות. הרי כשמסתובבים בקהל ואוספים כסף, יש כל מיני תגובות של אנשים, ובטח התכפרו עוונותי מזה. אמנם לא היו דברים חריגים, אבל בכל זאת, הרגשתי שנשלח לי עידוד מן השמים לחזק אותי. ישבתי שם ואמרתי לפני ריבונו של עולם: "אתה ידעת את צערי ואת מכאובי. מלבד האחיינית הכלה, ברכת אותי במשפחה ברוכה, וגם את המחויבויות שלי אליהם עלי למלא ולקיים את כל המצוות שיהודי צריך. קשה לי! אבא שבשמים, אני צריך ישועה. אתה הוא אבי יתומים, אתה הוא המחותן שעומד מצד הכלה, והלא עליך נאמר 'לי הכסף ולי הזהב'! הנה, אספתי כבר שני שליש מהסכום שהתחייבתי . עשה נא עמי אות לטובה, הראני את חסדך, ותשלח לי מאוצר מתנת חינם את השליש השלישי בקרוב, למען הכלה היתומה". ככה ישבתי והתחננתי לפני אבי יתומים ודיין אלמנות, וכשהרגשתי מחוזק ועמדתי לצאת את בית המדרש, ניגש אלי יהודי אחד. הוא כבר הכיר אותי מהסיבובים לאיסוף הצדקה ואמר לי: "היום מתקיימת שמחת שבע ברכות לא הרחק מכאן. מדובר במשפחה מכובדת מחוץ לארץ, וכדאי לנסות להתרים שם לצדקה". הודיתי לו בכל ליבי, ואכן, בשעת ערב עשיתי את דרכי אל האולם.

הגעתי מוקדם מדי, רק מעטים מבני המשפחה נכחו, והם היו עסוקים בתמונות, מחייכים, זזים קצת קדימה וקצת ימינה, מעט שמאלה, מעט אחורה. פתאום אני נכנס. לא קשור משום כיוון ולא מתאים לתפאורה. ניגשתי אל אחד מהנוכחים והתחלתי לומר שאני אוסף כסף להכנסת כלה יתומה... עוד אני מדבר, ניגש אלי אחד מהמשפחה, ומושך לי במעיל. "בשביל מה באת לכאן?" הוא צועק. "כאן זה לא בית התבשיל. אתה לא תקלקל לנו את השמחה!...". כדי שבטוח אבין למה הוא התכוון, הוא משך אותי החוצה בידיו, כשאני נגרר אחריו. כבר הבנתי את ה'רמז' מצוין, אבל הלה לא נרגע. הוא המשיך לאחוז בי הלאה, לחכות אתי ברמזור, ולהעביר אותי את הכביש לצדו השני של הרחוב. רק אחרי שעמדתי במרחק הגון מהאולם, הוא בא על סיפוקו ועזב אותי לנפשי.

העלבון והביזיון היו גדולים כל כך, שהיה נדמה לי כאילו כבר נקברתי באדמה, ורק הרוח הקרה שנשבה על פני הזכירה לי כי חי אני, ברוך השם, כל אברי שלמים, ואפילו, בחסדי הבורא, אני מסוגל להתבונן ולחשוב... לחשוב על הסיפור ששמעתי בדיוק היום. על סעודת ההודיה הגדולה של הרה"ק רבי מנחם מנדל מפרמישלאן. באותם רגעים קלטתי בהתרגשות כי שמע השם את תפילתי. התחינה שהתחננתי היום מעמקי לבבי עלתה השמימה, והקב"ה שלח לי ביזיון, שיכפר לי על כל חטאי, ומעתה ודאי ירחם עלי, וישלח לי במהרה את יתרת הסכום שהתחייבתי לאסוף. היתה לי הרגשה ברורה שנושעתי.

למחרת המשכתי במנהגי. אחרי תפילת שחרית סובבתי בבתי כנסת, והנה ניגש אלי אברך. "אתה נזרקת אתמול מהשמחה שלנו?" שאל האיש, "מחפשים אותך!. אל תשאל מה היה אחר כך. אבא שלי, אבי החתן, שמע מה שקרה , ואין לך מושג כמה הוא הצטער. כאב לו מאד, והוא ביקש מכולם שישימו לב אם פוגשים אותך. הוא רוצה לפייס אותך". האברך נתן לי את מספר הטלפון של אביו. "הוא ביקש שתתקשר אליו". אחר כך הוסיף בהתנצלות, "זה שהחליט על דעת עצמו להוציא אותך מהאולם, צריך בעצמו ישועה גדולה. כנראה מרוב שהוא סובל הוא הוציא את הכאב שלו עליך".

התקשרתי אל אבי החתן, אך הוא לא ענה. הוא היה כבר בדרכו לחו"ל. השארתי לו הודעה, ובערב הוא חזר אלי, 24 שעות בדיוק אחרי האירוע של אתמול. הוא תפס איתי שיחה ותוך כדי הדברים שאל: "במה אוכל לעזור לך?". "יש לי אחיינית שעומדת להינשא בקרוב. היא יתומה, ואני אוסף עבורה כסף, להכנסת כלה", עניתי. "כמה כסף אתה צריך?", הוא שאל. "חמשת אלפים דולר", אמרתי. זה השליש שחסר כדי להשלים את ההתחייבות שלי. " קיבלת את זה", אמר האבא, "ואני מבקש ממך, שתיגש אל בני שדיבר אתך היום, ותיקח ממנו את הכסף. רק אמור שאתה מוחל בלב שלם על התקרית אתמול". "מוחל, מוחל!" עניתי מכל הלב, ובירכתי את האב ואת בניו, את החתן והכלה שיבנו בית נאמן בישראל ויראו טוב כל ימיהם, ואת בנו שזקוק לישועה, שיושע בקרוב. למחרת קיבלתי את חמשת אלפי הדולרים במזומן... בתוספת לכפרת העוונות... אבי יתומים שלח לי אותם בדרך מופלאה, 'אודך השם כי עניתני'.

(ליקוטי שמואל)

שהרת הלב קודם עבודת ה'

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"ויאמר יעקב אל ביתו... הסירו את אלהי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלותיכם ונקומה ונעלה בית אל" מבאר רבינו אור החיים הקדוש, שיעקב אבינו ע"ה רצה לנסוע ממקום שכם כדי לעלות בית אל, וחשש שלא יקחו בידם עבודה זרה שלהם. וכיון שכבר הע"ז יצאה מרשות אומות העולם, אין להם ביטול על ידי ישראל. ומה שלא ביטלו אותם נשי אנשי שכם קודם שבאו לידם, שהרי בכח הגוי לבטל ע"ז של גוי אחר אפילו בעל כורחו? אפשר לומר שהנשים דינם כמו קטנים שאין בכוחם לבטל עבודה זרה. או שהיו עבודה זרה נסתרים בכלים וכדומה, ולא הכירו אותם בכדי להצריך לבטלם קודם שיגיעו לידם. או שנתערבה עבודה זרה או תשמיש עבודה זרה שלא נתבטלו ונאסרו הכל. ואמר להם יעקב שיטהרו ממגע עבירה, כי עבודה זרה מטמאה אדם וכלים.

ומה שציוה עליהם יעקב להחליף בגדיהם כי כן הוא על פי ההלכה וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ו מהלכות אבות הטומאה הי"ב) כל אב הטומאה שמטמא במגע ובמשא... אדם הנוגע בו או הנושאו מטמא בגדים בשעת מגעו. ולזה אמר שאפילו אם לא נגעו השמלות בע"ז הרי הם טמאים וצריכים להחליפם.

ואם תקשה למה הצריכם להחליף את הבגדים, והרי אין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. והבגדים הללו אפילו אם נגעו בע"ז בעצמה אינם נעשים אב הטומאה ואינם מטמאים אדם? מיושב רבינו, כיון שע"ז נקראת בשם מתים, וכמש"כ (תהלים קו, כח) "ויאכלו זבחי מתים". ואמרה התורה (במדבר יט, טז) "בחלל חרב" ואמרו (חולין ג.) חלל הרי הוא כחרב, וכתב הרמב"ם (פ"ה מהלכות טומאת מת ה"ג) והוא הדין לשאר כלים ובגדים. א"כ נמצא שבגדים שנגעו בע"ז בעצמה, הרי הם כטומאת ע"ז ממש, ולכן אמר להם יעקב להתנקות מכל אלהי הנכר אשר בתוכן, עכ"ד.

והנה התורה מספרת בהמשך, שבני יעקב נתנו לאביהם את כל אלהי הנכר אשר בידם ואת הנזמים אשר באוזניהם, ויעקב טמן אותם תחת האלה. ופירש הרמב"ן הגם שעבודה זרה ומשמשיה אין דינם בקבורה, אלא צריך לפרר ולפזר ברוח או להשליכה לים. כאן היה מספיק לקוברם, כי בני יעקב לא לקחו ע"ז ומשמשיה משכם עד שנתבטלה והותרה להם, שהגוי מבטל ע"ז בעל כורחו, והיא מותרת להם. אבל יעקב ציוה עליהם להסיר אותה לטהרת הקודש, כדי שיהיו ראויים לעבוד את ה' ולהקריב לפניו קרבן.וכן הוא בפירוש הספורנו "הסירו את אלהי הנכר" שלקחתם משכם, אע"פ שביטלו אותם עובדיהם? מ"מ הסירו אותם מקרבכם עתה בלכתנו אל בית אל, כדי שתרחק מלבכם כל מחשבת ע"ז. גם הכלי יקר עמד על דקדוק ל' הכתוב "אשר בתוככם" שיעקב ציוה עליהם ליטהר תחילה מחטא הרהור ע"ז, שמא פנה לבם אחר הע"ז [דאע"פ שאין הקב"ה מצרף מחשבה למעשה? חטא ע"ז שונה ומעניש אף על המחשבה, וכמש"כ (יחזקאל יד) "למען תפוש את בית ישראל בלבם" ועיין בגמרא (קידושין לט:) ובפסקי הרא"ש (ר"ה פ"א סימן ה) בזה] וע"י זה יברא ה' להם לב טהור.

עוד ביאר הכלי יקר, שבא לרמז ליצר הרע הנקרא אלהי נכר אשר בתוככם, כמו שאמרו (שבת קה:) איזו הוא אל זר שבתוך גוף האדם? הוה אומר זה יצר הרע. וע"י הסרת יצר הרע מתוכן נעשים נקיים מכל חטא, וממילא ראויים הם להעלות בית אל ולהקריב קרבן הרצוי בעיני ה'.

וכן ע"ז הדרך נאמר עתה שאין לנו בית המקדש להקריב קרבן, מ"מ יש לנו ד' אמות של הלכה וג' תפילות שתיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה, שמצווים אנחנו להסיר את יצר הרע מתוכנו, כדי שנוכל לעבוד עבודת הקודש בטהרה, באופן שנעשה נחת רוח להשי"ת, יה"ר שנזכה.

רבי יעקב בירב

מרבני צפת במאה ה-15-16 [1474-1541]

צפת הייתה במאה ה-16 עיר מלאה סופרים וחכמים, דיינים וראשי ישיבות. הגדול שבין חכמי צפת היה ר' יעקב בירב, שנולד בספרד והיה תלמידו של ר' יצחק אבוהב גדול חכמי ספרד שלפני הגירוש. בשנת הגירוש [1492] הגיע לפאס שבמרוקו והתמנה שם לרב בהיותו בן 18. משם עלה לארץ-ישראל דרך מצרים והתיישב בצפת. עמד בראש הישיבה הגדולה ובראש בית הוועד, היינו, בית הדין הגדול של חכמי כל הקהלים בצפת. ר' יעקב בירב הציע לחכמי צפת לחדש את הסמיכה בא"י כפי שקובע הרמב"ם בפירושו למשנה מסכת סנהדרין פ"א, מ"א ובמישנה תורה הלכות סנהדרין, שאם יסכימו כל החכמים שבא"י למנות דיינים ולסמוך אותם - הרי אלו סמוכים ויש להם רשות לדון דיני קנסות ולסמוך חכמים אחרים. והיות ובית הדין בצפת הוא בית דין גדול שכולל דיינים רבים ורוב חכמי א"י הם בצפת, צריך בית הדין שבצפת לחדש את הסמיכה. שנתיים נשאו ונתנו חכמי צפת בעניין חידוש הסמיכה ובשנת 8351 כינס ר' יעקב בירב בי"ד של עשרים וחמישה דיינים שהכריעו בדין חידוש הסמיכה וסמכו ראשון את ר' יעקב בירב. הם כתבו סמיכה

וכל עשרים וחמישה החכמים חתמו עליו. את כתב הסמיכה שלחו החכמים עם חתימותיהם לחכמי ירושלים. אך רבה של ירושלים ר' לוי בן חביב התנגד נחרצות לחידוש הסמיכה ע"י רבני צפת, וראה בחידוש זה דבר בטל. לשיטתו אי אפשר לחדש את הסמיכה אלא בהסכמת כל חכמי א"י ולא די בחכמי צפת בלבד. ועוד שראוי שחידוש סמיכה בא"י ייעשה בירושלים. בעקבות חידוש הסמיכה תקף במילים בוטות את ר' יעקב בירב. והתנגדות הרלב"ח וחכמי ירושלים הייתה כל כך תקיפה עד שר' יעקב בירב, מחשש השלטונות בצפת, נאלץ לעקור ולעבור לדמשק. בטרם עזב את צפת סמך רי יעקב בירב ארבעה חכמים: ר' יוסף קארו, ר' משה מטראני, ר' אברהם שלומור' ישראל די קוריאל.

הרלב"ח כתב את נימוקי התנגדותו לחידוש הסמיכה בצפת בחיבור הנקרא: "קונטרס הסמיכה".

בצפת לא נעתרו לחכמי ירושלים לבטל את חידוש הסמיכה. וחכמי צפת ורבים בקהילות העות'מאניות ראו בבית הדין הגדול בצפת בית דין גדול. וכך כתב ר' יוסף קארו בספרו "אבקת רוכל", סימן יז:

"בזמן הזה בית דין העיר הזאת מומחה לרבים וגדול בחכמה ובמניין מכל המקומות ששמענו שמעם. מארבע כנפות הארץ יריצו להם שאלותם ואחר דברי תשובתם לא ישובו, וכיוון שכן, דין בית הדין הגדול יש להם כל שכן שמינום כל הקהילות עליהם". הרב בירב היה באמת חכם גדול ומופלא בדורו, עד כי הב"י מכנהו "מורי הרב הגדול", אבל כנראה לא היה מרוצה לרוב החכמים, ומהם מהר"ם אלשקר (שו"ת שלו, סימן ש"ז, ל"א, ס'), ובפרט לר' לוי בן חביב (עי' שו"ת הרלבנ"ח, סימן ק"ו, קכ"ט-קל"ד). עוד לפני הויכוח בדבר "סמיכת חכמים" שנפל ביניהם, היו חלוקים בעניינים נוספים, והראשון היה בדין קדושין שנעשו בארם צובה בשנת הרפ"ה (שו"ת מהרלנ"ח סי קל"ד). כאשר עבר הרב בן חביב דרך צפת, והרב בירב לימד אז בישיבתו הלכות שבת לרמב"ם פ"ו כ', נפל ויכוח ביניהם בהבנת לשון אחד (עי' שו"ת בירב סימן נ"ה ומועתקת בטעות תוך תשובות תם בן יחיאל סימן קנ"ו). גם היו חלוקים בעניין הגט שניתן בצפת בב"ד של בירב, שפסלו הרלבנ"ח. בהגיע דבר הסמיכה אל מהרלנ"ח, שהיה אז מראשי חכמי ירושלים - אף כי גם לו שלחו כתב סמיכה - התנגד לתקנה הזאת וטען טענות לבטל את היסודות עליהם בנה מהר"י בירב את בניינו. בסופו של דבר רפו ידי התומכים בחידוש הסמיכה, והיא לא נתפשטה בישראל.

פרטים על ספריו בקטלוג הספרייה הלאומית.

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net